

DOCUMENTEN VAN HET LEED

DE VALKENBURGERS uit die dagen — zo oud behoef je daarvoor niet te zijn — zijn het nog niet vergeten. Als je het ze vraagt vertellen ze er nog van, op een afstand van vijftig jaren, in een bedding van een geheel veranderde, welvarende maatschappij, maar nog altijd met die gruwelijke herinnering aan de dood, die vijf dagen lang het dorp besloep en onverwacht en vaak toesloeg.

Enkelen hebben aan geschiedschrijving gedaan en alles opgeschreven wat ze hebben meegemaakt. Jac. van der Zwart is zo'n man, op de Midlenweg 8 woonde hij met zijn gezin. P. J. van Duijn was een ander, die zijn ervaringen op schrift stelde. Hun verhalen liggen als documenten op het gemeentehuis. Als je ze doorleest, gaat het leed van die meidagen weer leven en je wordt er stil van.

De werkverschaffing was goed voor de aanleg van het toekomstige vliegveld Valkenburg. Onder leiding van de Ned. Heide Maatschappij staken 3000 arbeiders de spade in de grond. Van Duijn schrijft over sociale wantoestanden die het werk begeleidden: zo werden 5 arbeiders uit 5 verschillende plaatsen bij hetzelfde werk en met dezelfde prestaties met 5 verschillende lonen gehonoreerd. Niettemin vorderde de arbeid en een deel van het veld was eind april klaar. In mei zou dat deel in gebruik kunnen worden genomen. En het werd in gebruik genomen en meteen grondig vernield.

Na de bommen landden de eerste logge, vierkante Junkers. Het was de bedoeling der Duitse legerleiding, dat de toestellen hun levende lading — luchtlandingstroepen — zouden afleveren en daarna weer opstijgen om voor nieuwe aanvoer te zorgen: er was immers een fraai vliegveld, daar noordelijk van Den Haag.

DE JUNKERS vlogen door het afweervuur van de Nederlanders heen (geen geschut, maar mitrailleurs en geweren) en kwamen aan de grond, die zo drassig was, dat zij tot de assen en tot de romp in de modder wegzakten. Van de zeker 40 zware machines kwam er maar één weer later de lucht in. De rest werd vernield bij de landing of in brand geschoten door de wild schietende Nederlandse jongens, die aangevallnen werden door de met machinepistolen en mortieren gewapende Duitsers.

Niet alle afgezanten van nazi-Duitsland die de nieuwe orde kwamen stichten en eerst regering en vor-

stin in Den Haag wilden uitschakelen gingen tot de aanval over; enkele Junkers verbrandden met de inzittenden.

Rond 4 uur zagen de Valkenburgers de hemel vol witte stippen die langzaam daalden: parachutisten. Vanaf de Haagse Schouw tot bij het vliegveld daalden de drommen neer. „De indruk die ik op het eerste gezicht hiervan had was die van grote pamfletten”, schrijft Van der Zwart, „maar de pamfletten ontvouwdend zich tot parachutes, waarop de Hollandse militairen schoten....

Daardoor werden vele parachutespringers omlaag geschoten.

„VERWOEDE STRIJDER”

DE DUITSCERS maakten zich van het vliegveld mees ter, nadat alle Nederlandse munitie verbruikt was, en drongen op het dorp aan. Inmiddels waren daar de meeste burgers door de Luchtbeschermingsdienst naar huis gestuurd. Toen Jac. van der Zwart op de schuurzolder van J. van der Nagel door het raampje keek zag hij de Duitsers al lopen.

Even later werd hij onder aan de trap ontvangen met een duw van een bajonet tegen zijn borst. Een Duitser keek met een schreeuwend gebaar naar de zolder en Van der Zwart stak op voorbeeld van Van der Nagel ook maar de handen omhoog. „Het was zo'n verwoede strijder, dat het schuim op zijn mond stond”, vertelt Van der Zwart van de eerste Duitser in zijn leven.

VLUCHTEN DOOR DE SLOTEN

Van Duijn ontmoette inmiddels groepjes vluchtende Nederlandse soldaten, die van het vliegveld kwamen, nat door de sloten en nog in onderkieren, en de vreselijkste verhalen vertelden over hun makkers, die in hun slaap verrast waren en niet meer opstonden.

In het dorp werden de eerste verbandplaatsen ingericht en jongelui gingen op weg om bedden en dekens te vangen die, volgens Van Duijn, bijna overal spontaan gegeven werden, op enkele uitzonderingen na.

Op het plein bij de kerk brachten de Duitsers hun krijgsgevangenen binnen: ze lagen of zaten achter een hek van draad en staarden met droeve ogen naar het vervoer van hun gesneuvelden en gewonde kameraden. Sommigen pinkten een traan weg terwijl de (Nederlandse) commandant met zijn bewakers stond te praten en lachen”, schrijft Van Duijn verontwaardigd....

ZE SCHOTEN FIJN

Van der Zwart, die door zijn werk voor de Luchtbeschermingsdienst de eerste uren van zijn gezin was afgesneden, vond later gelukkig allen weer bij elkaar. Om ongeveer 11 uur begon de Hollandse artillerie

vanuit de Wassenaarse duinen de gelande vliegtuigen op het veld te beschieten, „hetgeen ik vanuit mijn zolderaam prachtig kon gadeslaan. Ze schoten zo fijn, dat elk schot precies onder een vliegmachine terecht kwam. Dit gaf eerst een stofwolk, daarna een grote vlam, gevolgd door een rookzuil. Zo stonden er in een ogenblik 9 vliegtuigen in brand. Naar mijn schatting zijn er toen ongeveer 25 vernield”. Uit militaire bron werd bekend, dat aan het einde van de beschieting om 12 uur rond 300 brisantgranaten afgevuurd waren.

De Duitsers waren inmiddels begonnen met het ontruimen van het vliegveld; het werd er onhoudbaar. Een batterij wilde zich 's middags nog inschieten op de hangars, maar het hoefde niet meer. In de namiddag bezetten de eigen troepen onder bevel van majoor J. Mallinckrodt het vliegveld en plaatste bij afspraak het rood-wit-blauw op een der hangars als teken, dat het veld weer in Nederlandse handen was.

„DIE VERDAMMTE ARTILLERIE”

Over het algemeen lag het artillerievuur goed. Gevangen genomen Duitse officieren verklaarden, dat grote verliezen waren geleden door dit vuur; zij spraken van „die verdammte Artillerie”, waarvoor zij groot ontzag hadden.

NIET ALTIJD klopte het in vuurleiding en commandovoering. De volgende morgen ging de eigen infanterie voorwaarts naar Valkenburg, ondersteund door „uitwerkingsvuur”. Het schieten werd voor de aanvallers steeds meer in de richting van het dorp verlegd, totdat de infanterie in het midden van het dorp was gekomen. Plotseling vielen toen projectielen in en achter de eigen mannen, waarop deze terugweken tot buiten het dorp. Geschut nabij Poelgeest had eigenmachtig tweemaal vuur afgegeven op Valkenburg, niet vermoedende, dat daarbij zoveel onheil werd gesticht. De aanval was mislukt.

DUITSE VERZOEKEN

Vanuit Valkenburg werd later van Duitse zijde herhaaldelijk telefonisch meegedeeld aan de commandant van 4 R.I., de overste H. D. Buurman, dat het artillerievuur moest eindigen, omdat onder de bevolking verliezen geleden werden. Maar zo meende de overste, niet het Nederlandse vuur was hiervoor verantwoordelijk, maar de Duitsers, die weigerden aan de bevolking toestemming te geven te evacueren om zich zodoende dekking te geven. Duitse praktijken werden dit genoemd.

Morgen hopen wij het relaas van een vijfdaagse oorlog te vervolgen.

Anno 1940

10 Mei